

державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» Київ: Гнозис, 2013. С. 148–154.

3. Бохонкова Ю. О. Соціально-психологічна адаптація першокурсників до умов вищих навчальних закладів: монографія Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ, 2011. 199 с.

4. Варій М. Й. Загальна психологія: підр. для студ. вищ. навч. закл. 3-тє вид. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 1 007 с. ISBN 978-966-364-817-0

5. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник. 3-тє вид., випр. й доповн. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 121.

6. Погоріла І. Особливості адаптації студентів-першокурсників до навчальної і професійної діяльності. *Науково-методичний журнал «Неперервна професійна освіта: теорія і практика»*. 2008. № 1. С. 185–189.

7. Спіріна Т. П. Адаптація першокурсників до умов вищого навчального закладу як соціально-педагогічна проблема. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/4195/1/T_SPIRINA_NP_1_KSP%26SR_IL.pdf

8. Столярчук О. А. Психологічні аспекти адаптації першокурсників до умов навчання у ВНЗ. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка: зб. наук. праць*. 2016. № 25. С. 100–105.

Флуд Дар'я Валентинівна
(*наук. керівник – д-р філол. наук, професор Лукаш Г. П.*)
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ДОКУМЕНТ В ЕПОХУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Практично в усіх країнах Європи епохи середньовіччя документальні джерела розподілялися за регіонами дуже нерівномірно, що характеризувалося їхнім поширенням та збереженням. У Північній і Центральній Європі до письмового оформлення угод, розпоряджень та інших актів стали вдаватися тільки під кінець раннього середньовіччя; до цього ділові угоди укладалися за допомогою урочистих зібрань на народних зборах перед значною кількістю свідків. На території колишньої Римської імперії складання документів було досить звичною справою, проте траплялися непередбачувані випадки, наприклад, захоплення арабами здебільшого Іспанії або турецьке завоювання Візантії, які призводили до загибелі ранньосередньовічної документації цих країн.

Традиційно середньовіччя поділяють на такі періоди:

1. Раннє середньовіччя: середина I тис. н. е. – перша половина XI ст.
2. Розвинене середньовіччя: друга половина XI – середина XIV ст.
3. Пізнє середньовіччя: друга половина XIV–XV ст. [1].

Документи діловодства раннього середньовіччя закріплювали різноманітні, хоча і не всі існуючі тоді, правовідносини. Вони фіксували постанови королівських, рідше – княжих судів, особисті розпорядження й дарування монархів (так звані дипломи), акти дарувань, купівлі-продажу, обміну та надання в тримання землі, оформляли заповіти, а також деякі процедури церковного життя: обрання абатів, освячення церков і т. ін. Найкраще збереглися грамоти, які засвідчують законність зміни земельного власника. Орендні договори, які досить швидко втрачали значення, берегли менше; операції з рухомим майном, боргові

зобов'язання, рішення у кримінальних справах порівняно рідко підлягали тоді фіксації на листі як занадто незначні в очах сучасників.

Спочатку текст писали в стовпцях на вузьких смужках паперу, які склеювали. Зворотний бік залишали чистим для певної інформації (адреса, примітки). Документ мав форму сувої.

На багато століть майже єдиним осередком грамотності та книжкової культури стали монастирі. Середньовічна книга була переважно релігійного змісту, хоча в монастирях переписували і зберігали також і творіння античних авторів. Мовою середньовічної книги була латинь. При багатьох монастирях існували спеціальні майстерні листи, скрипторії. Статут бенедиктського ордена зробив списування книг однією з головних обов'язків ченців. Переписування і оформлення великої книги в 200 аркушів займало близько року, і брала участь в ньому не одна людина. Знамениті були майстерні листи в італійському монастирі Монте-Кассіно під Римом, французькому Корбі, Рейхенау в Німеччині, які володіли своїм власним стилем книжкового мистецтва. Ріст і розвиток міст висунули в XI–XII століттях нову фігуру писаря, який працював на замовлення і обслуговував потреби городян, шкіл і університетів, перші з яких виникають в цей час. У великих містах, таких як Париж, існують цехи переписувачів та ілюмінаторів (художників книги).

В історії українського документознавства цей період характеризується розвитком офіційних документів у Київській Русі. Майже усі автори, що розглядали початковий етап розвитку зазначених документів, починають його з розгляду договорів Давньої Русі з Візантією (911 р., 944 р., 971 р.) [2, с. 84]. Вони переконані, що ці ділові папери було складено за формуляром візантійської канцелярії.

Із розвитком офіційних відносин із Візантією на культуру (архітектура, іконопис, літературні твори, карбування монет тощо), зокрема становлення різних видів офіційних документів Київської Русі, мали значний вплив візантійські зразки. Це відчувалося у побудові так званих церковних уставів (уставні грамоти на користь церкви, найдавніші з яких – Устави Володимира Святославича і Ярослава Володимировича), жалуваних грамот, дипломатичних листів великих князів тощо [1].

Матеріалом, на якому писали у середньовіччі, був пергамен. З XIII ст. його поступово витісняє папір. Книга (кодекс) складалася з декількох зшитих пергаменом зошитів. Писали спочатку заточеними металевими або очеретяними паличками, потім - переважно пташиним пером, здебільшого, гусячим, але також лебединим і навіть павичевим. Середньовічна книга багатобарвна. Вживалися чорнило і фарби чорні, сині, зелені, блакитні, жовті, лілові, червоні. Червоним чорнилом виписувалися вступні та заключні рядки, окремі слова і букви. Використовувалися також чорнила золоті і срібні. Пергамент в такому разі фарбувався в пурпурний колір [2, с. 85].

Відомий дослідник документів Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV ст. О. Купчинський пише, що для побудови документів зберігалася давня, мабуть візантійська, традиція руської документалістики у способі викладу змісту та зовнішній формі, але з часом все більше відчувався вплив Заходу [3, с. 10]. Дослідник зазначає, що на формування українського документа впливав латиномовний документ тих країн, які безпосередньо контактували з Галичиною і Волиною. Не обходилося тут без прямого чи опосередкованого, через Чехію і Польщу, впливу папської канцелярії; ймовірно, також канцелярії країн, статті та повідомлення, які залежали від Візантії і з якими князівство контактувало передусім у сфері церковного і культурного життя. Це дає змогу припускати, що князівські канцелярії могли мати навіть власні формулярники. Як зауважує О. Купчинський, як у першому випадку, коли йдеться про давньоукраїномовний документ, так і у другому – щодо латиномовного, простежується певна закономірність у розвитку структури документа, зокрема уже для XIV ст. Відповідно іншим було й призначення ділових паперів: давньоукраїномовний використовувався для внутрішнього вжитку у

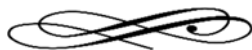
князівстві, латиномовний – для зовнішніх контактів з іншими країнами Середньої і Західної Європи [3, с. 11].

Кожна чи майже кожна канцелярія, принаймні князівських дворів, крім загальних засад, зберігала, звичайно, незначну специфіку в побудові документів. І це стосується не лише загальної географії (Галич, Берестя, Луцьк), але й часу їхньої появи. Загальну характеристику формуляра рукописних документів середньовіччя надав О. Купчинський у статті, опублікованій у 1974 р. у часописі «Архіви України». На його думку, українські князівства, що продовжували перебувати у XIV ст. під владою Золотої Орди, наприклад, Новгород-Сіверське та Стародубське, крім збереження давньоруських традицій підготовки документа, могли також перебувати під впливом формулярів офіційних документів, створюваних ординською канцелярією. Західні та східні віяння зумовлювали окремі стилістичні звороти тексту офіційного документа, визначали більш чітку, порівняно з попереднім періодом, структуру формуляра. Для XIV ст. у змісті грамот виокремлюють композиційні частини: формула адресанта, формула дати, місця й обставин написання грамоти, текст, у якому викладено короткий зміст грамоти тощо. Показово, що більшість грамот цього століття складені давньоукраїнською мовою.

Отже, виникнення документа та документування інформації пройшли свій певний еволюційний етап, і дослідження процесу формування традицій українського діловодства потребує вивчення системи справочинства у різні історичні періоди.

Список використаних джерел

1. Кулешов С. Г., Бойко В.Ф. Періодизація уніфікації офіційних документів в Україні. URL: <https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/09-7.pdf>
2. Палеха Ю. І, Леміш Н. О. Історія діловодства (документознавчий аспект): навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2011. С. 84–123.
3. Купчинський О. А. Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV століть. Дослідження. Тексти: автореф. дис. ... д-ра. іст. наук: 07.00.10. Київ, 2006. 31 с.

Церковна Софія Вікторівна
(*наук. керівник – канд. наук із мист., доцент Спрінсян В. Г.*)
Державний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

ДОКУМЕНТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ І–ІІІ СТУПЕНІВ

Документування управлінської діяльності та організація роботи зі службовими документами є однією із основних складових діяльності закладів загальної середньої освіти І–ІІІ ступенів. Процеси, що задіяні в забезпеченні інформацією управління, називають документаційним забезпеченням управління. На основі документаційного забезпечення вирішується низка управлінських питань, проблем нагального вирішення, прийняття та документування управлінських рішень.

Вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних проблем та прикладної реалізації документаційного забезпечення управління, внесли у своїх роботах відомі вчені, такі як-от В. Г. Спрінсян, О. В. Шевченко, А. А. Соляник, О. М. Анісімова, Н. І. Гончарова, Я. С. Калакура, В. А. Кудряєва, А. Н. Діденко тощо.